

УДК [39-057.4(477)''19/20'':929]:001.891
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.04.733>

НЕПРОСТИЙ ШЛЯХ В НАУКУ: РАННІЙ ПЕРІОД ФОЛЬКЛОРИСТИЧНОЇ СПІВПРАЦІ ВАСИЛЯ СОКОЛА З ГРИГОРІЄМ ДЕМ'ЯНОМ

Ганна СОКІЛ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-2124>
докторка філологічних наук, професорка,
Львівський національний університет ім. Івана Франка,
кафедра української фольклористики,
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: gan.sokil@gmail.com

Актуальність статті зумовлена тим, що цього року для обидвох учених випадає ювілей — Григорієві Дем'яну було 6 95, а Василю Соколу виповнюється 70. *Об'єктом дослідження* запропонованої публікації стали наукові взаємостосунки цих фольклористів, а *предметом дослідження* — початковий етап наукової роботи В. Сокола, його нелегкий шлях до аспірантури в роки тоталітарного режиму радянської влади, а також перші кроки праці у Львівському відділенні Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Академії наук УРСР (з 3 лютого 1992 р. — Інститут народознавства НАН України). У розвідці авторка ставить перед собою *мету* — показати атмосферу, в якій доводилося жити й працювати в окупаційному режимі тим українцям, які обрали для себе бажання прислужитися національній культурі. По суті, для них була закрыта дорога в науку, переслідувалися будь-які спроби виявити свою національну позицію чи висловити власну думку. Акцентовано на оцінці наукової праці фольклориста, яку дав Г. Дем'ян до 40-літнього ювілею В. Сокола, розкрито умови формування його світогляду, наукової та національної позицій, проаналізовано доробок із дослідження топонімичної прози, яку порушив фольклорист одним із перших в Україні. Для підготовки публікації послужили статті, надруковані в місцевій пресі, а також матеріали з родинного архіву. Застосовано *методи дослідження*: біографічний, статистичний, хронологічний, системний.

Ключові слова: фольклор, легенди й перекази, експедиція, дослідник, публікації, національна культура.

Hanna SOKIL

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8352-2124>
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Ukrainian folkloristics,
1, Universytetska Street, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: gan.sokil@gmail.com

A DIFFICULT PATH TO SCIENCE: THE EARLY PERIOD OF FOLKLORE COLLABORATION BETWEEN VASYL SOKIL AND HRYHORII DEMIAN

This article is relevant because this year there will be anniversaries for both scholars — Hryhorii Demian would have turned 95, and Vasyl Sokil is turning 70. *The object of the research* of this publication is the scientific relationship between these folklorists, and *the subject* is the early stage of V. Sokil's scientific work, his challenging path to postgraduate studies during the totalitarian regime of Soviet power, as well as his first steps of work at the Lviv branch of the M. T. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore, and Ethnography of the Ukrainian SSR Academy of Sciences (since February 3, 1992 — the Ethnology Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine). In this research, the author *aims* to show the atmosphere in which those Ukrainians who chose the desire to serve their national culture had to live and work under the occupation regime. Essentially, the path to science was closed to them, and any attempts to express their national position or opinion were persecuted.

The article emphasizes the assessment of V. Sokil's scientific work made by H. Demian on the occasion of Sokil's 40th anniversary, revealing the conditions for forming his worldview, scientific, and national positions. Also, the work on the study of toponymic prose, a field he was one of the first to explore in Ukraine has been analyzed. By that time, his collection of toponymic legends and tales «Pysana Kernytsia» had been published, and his monographic research «Folk Legends and Tales of the Ukrainians of the Carpathians» was approved for publication by «Naukova Dumka» Publishing House. It is highlighted that the researcher conducted his folklore studies of folk legends and tales systematically and comprehensively, starting from recording texts to publication, scientific, and theoretical comprehension. As a professional researcher, V. Sokil adhered strictly to the developed scientific principles from the very beginning of his activity. He developed criteria for distinguishing non-fairy tale prose terminology, justified the use of name variants, initiated genre classification, and identified the main thematic cycles and motifs. This publication was prepared based on the articles published in the local press and materials from the family archive. *The research methods* applied include biographical, statistical, chronological, and systematic.

Keywords: folklore, legends and tales, expedition, researcher, publications, national culture.

Вступ. Цьогоріч для обидвох учених випадає ювілей — Григорієві Дем'яну було б 95, а Василеві Соколу виповнюється 70, що й зумовляє *актуальність* цієї публікації. Науковий доробок Василя Сокола в царині фольклористики на сьогодні вже доволі потужний і налічує десятки книжкових видань, сотні наукових статей, про нього написані статті в часописах [1, с. 119—122; 2, с. 639—641], подані довідки в енциклопедіях [3, с. 675—677; 4, с. 240—241], монографіях [5, с. 504—516].

Для підготовки публікації послужили статті, надруковані в місцевій пресі, а також матеріали з родинного архіву.

Застосовано *методи дослідження*: біографічний, статистичний, хронологічний, системний.

Основна частина. Так склалося, що в науку Василь Сокіл входив, можна сказати, під благословенням свого вчителя, який помітив у юнака тягу до дослідницької праці ще під час навчання в десятирічці. У Славській середній школі Григорія Дем'яна як педагога знали всі. Мені, наприклад, пощастило слухати його курс історії два роки (в дев'ятому та десятому класах. — Г. С.), Василя Сокола навчав одне півріччя у випускному десятому класі. Однак уже тоді Григорій Васильович зумів заохотити учнів, і нас у тому числі, до науково-дослідницької роботи, організовуючи різні гуртки, зустрічі з відомими постатями, цікаві літературно-мистецькі мандрівки тощо. Згодом, навчаючись на останньому курсі Дрогобицького педагогічного інституту імені Івана Франка, ми отримали листа від пана Дем'яна з пропозицією взяти участь в експедиції вже як молоді спеціалісти-філологи. Звичайно, ми погодилися і влітку провели разом кілька сеансів на Сколівщині, здебільшого в околицях наших родинних сіл. З цього почався новий рівень наших стосунків — не як учитель і учні, а як колеги — історик та філолог, а також визріла наукова співпраця в царині фольклористики. Вчителюючи в Ялинкуватській восьмирічній школі, ми листувалися (на той час Г. Дем'ян проживав на Буковині), інколи приносили листи, які потрібно було надіслати через пошту, до школи, ділилися з іншими педагогами про свою співпрацю, навіть не підозрюючи, що за нами стежить «недремне око кдб», оскільки нашого вчителя звинуватили в українському «буржуазному» націоналізмі, а всі, хто з ним підтримував зв'язки, також автоматично залучалися до цієї когорти.

Шкільна праця вимагала багато часу, та попри те, ми постійно знаходили місце для записування фольклору, залучали до цього також і своїх учнів, які з великим задоволенням фіксували фольклор від своїх рідних чи сусідів. Частина народнопоетичних записів, зібраних у той час, згодом увійшла до видання «Фольклорні матеріали з отчого краю» [6]. У Ялинкуватській школі таким способом вдалося налагодити краєзнавчо-фольклористичну роботу. А це також посилювало підозру на нас, молодих спеціалістів-націоналістів. Щодо цього Г. Дем'ян у своєму щоденнику зафіксував таке: «5 липня 1981 р. Повернувся із Стрия до Славського. Їздив до Верхньої Рожанки, щоб вияснити чи Сокіл Василь Васильович з дружиною Ганною Петрівною зможуть цього року попрацювати над збором фольклору. Там їх не застав. Переїхав тоді до Волосянки і тут справу вдалося вияснити. Подружжю Соколів необхідно шукати нове місце праці, оскільки обоє працюють не за спеціальністю. До того ж, якісь неуки і злобиви вже двічі писали анонімні скарги на Сокола В.В., що він займається збором фольклору, записує колядки. В другій анонімці того ж типу хлопця почали вже звинувачувати навіть в якомусь «ізмі». Обидві скарги спричинили ретельний розгляд. Приїхали до Ялинкуватого працівники райвно [...]. Вимагали колядки, прослуховували записи пісень, відвідували уроки, вимагали пояснювальні записки тощо. Між іншим, і про стосунки зі мною» [7, с. 338—339].

Однак, незважаючи на такі переслідування, ми працювали в школі й надалі, оскільки всі свої обов'язки педагогів виконували на належному рівні. А влітку вирушали в експедиції зі своїм старшим колегою. Так разом відвідали село Довге (1979); села Ясень, Перегінське, Осмолода, Мшанець, Грьозова, Галівка (1980), мандрівку в Нагуєвичі, Ясениця Сільна, Уріж (1983), села Яблунька, Манява, Гута (1984). Із перелічених народознавчих мандрів мені також довелося взяти участь у двох з них, довготриваліших, на Дрогобиччину: с. Довге (1979) та Нагуєвичі (1983). Організатором обидвох народознавчих мандрівок був Г. Дем'ян. Про обстеження сіл Довге, Новий Кропивник, Рибник на річці Стрий, які підлягали знесенню, з'явилася інформація у статті М.І. Ковальчук «Біля живих джерел» [8, с. 84—85]. Підсумки експедиції в складі Г. Дем'яна (керівник), В. Сокола, Г. Сокіл у селі Івана Фран-

ка та його околиць влітку 1983 р. за свіжими слідами подали М. Оркуш і М. Твердовська в публікації «Фольклор Прикарпаття» [9].

Уже на початку відновлення незалежності України обидва фольклористи були у складі українсько-білоруської експедиції, під час якої вивчали стан етнокультурної традиції українців-переселенців на Зеленому Клині (1991). Крім зазначених поїздок, Василь вирушав у пошуках фольклору часто сам один, так він відвідав майже кожне село на Сколівщині, кілька населених пунктів Закарпатської області, збираючи прозовий матеріал (народні легенди, перекази), на основі яких пізніше підготував ґрунтовне дослідження.

Не можу оминати ще одного прикрого інциденту, який відбувся в нашій родині, пов'язаного також із «надмірним» зацікавленням фольклором. Отже, після чергової експедиції, а йдеться про Франкове село, яка відбулася влітку, якось листоноша принесла на ім'я Василя повідомлення з'явитися у районний військкомат. Звичайно, ми були подивовані, оскільки педагогам, які на той час працювали в сільській місцевості, відтерміновували військову службу до виповнення їхнього віку 27 років. Але наступного дня все-таки поїхав Сокол до військкомату. Пред'явивши повідомлення, почув у відповідь, що його не кликали сюди. А хто ж тоді? Подивилися працівники військкомату і направили його до спецорганів. Як з'ясувалося, — органів кдб. Там тривалий час його допитували, чим займається додатково, з ким зустрічався під час перебування у селі Івана Франка (Нагуєвичач). Саме звідти, як стверджував представник кдб, прийшла інформація про його розмову з одним із жителів села, і ця розмова мала націоналістичний характер. Насправді, прізвище, яке пролунало від допитувача, було зовсім не відоме Василеві, тобто від нього нічого не записував, а тим більше ніяких розмов узагалі не проводив. Але ж хто йому повірить, і як доведеш? Тоді почав цей працівник пропонувати йому «сотрудничать» з ними, тобто бути «секретним співробітником» (сексотом, як у народі кажуть). Та Сокол навіть не міг про таке собі подумати і міцно стояв на своєму: «Ні, і ще раз ні!». Тоді цей «работник» уже не витримав і пустив у хід свої крики й лайки. Така «співбесіда» протяглася не багато-немало, а цілий день. Усе-таки ні на які домовленості Василь не погодився,

зате наслухався багато погроз щодо нього самого й до всієї сім'ї. Повернувся додому вже пізно, добираючися різним транспортом. Пригадую, зайшов у хату «темний, як нічка». Це не стільки була фізична втома, як сильне моральне приниження, спустошення, виснаження. Однак, відчувалися й нотки перемоги від того, що не пристав ні на які пропозиції кадебістів, а залишився сам собою, не пішов проти своєї волі. Та цей випадок заставив нас серйозно задуматися про переїзд. Проте нелегко було знайти нове місце роботи для двох українських філологів у той час, коли значно більше поцінювалися російські мовники.

Мабуть, як у багатьох молодих фахівців, у нас жевріла мрія здобуття нових висот — вступ в аспірантуру, наукова праця, написання статей, видання книг тощо. Тому після тривалого часу над записуванням усної словесності Василь вирішив вступати в аспірантуру. На той час (1985 р.) в усій Україні не було такої спеціальності як фольклористика. Він спробував подати документи до Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Рильського Академії наук тодішньої УРСР на етнографію. Вибору не залишалося і він поїхав до Львова, щоб готуватися до аспірантури, попередньо узгодивши з дирекцією школи про відпустку на час підготовки до вступу. Замешкав на той час поблизу Львова, у Завадові, де проживала моя сестра Олеся-Оксана зі своєю сім'єю. Не пройшло багато часу, десь через два-три дні приходить до мене директор школи і між нами відбувся такий діалог:

— Ви знаєте, де ваш чоловік? — запитує він.

— Та знаю і ви знаєте, що поїхав до Львова.

— Так. Але де саме він зупинився? Знаєте?

І так наполегливо випитував, де мій чоловік, що, правду кажучи, мені стало тривожно, чи не трапилося часом щось, усяке буває. Мобільних телефонів тоді ж не було. Тому й запитую пана директора:

— Ну, а що сталося? Що таке, чому так випитуєте мене?

І він тоді повідомляє мені таке:

— Завідувач райвно вимагає, щоб він (Сокол) негайно завтра був на уроках. Якщо завтра не повернеться в школу, він буде звільнений з роботи. Уже нам досить одного Дем'яна, що закінчив аспірантуру, і ми прогавили.

— А як же я до Львова поїду? У мене діти та й уроки завтра в школі.

— Уроки замінимо, дітей — до батьків!

Поїхала я на другий день до Львова зраненька автобусом.

Того дня було сонячно й тепло. У Завадові кругом сосновий бір, повітря чисте, в небі аж дзвенить! Ніщо не віщувало тривоги! Підійшла до помешкання, зайшла в кімнату. Нічого не відаючи, чоловік спокійно готувався до першого іспиту... І ось новина для нього, як грім серед ясного неба! Пригадую, яким це ударом стало для нього. Він так уже налаштувався і тут ось таке. Зразу намагнувся пошукати захисту чи поскаржитися, що це несправедливо, чому не дозволяють йому вступати в аспірантуру. Але до кого? Кому й куди пожалітися? Де знайти справедливість? Не залишалося нічого іншого, як повертатися до шкільної роботи. І він повернувся...

Друга спроба В. Сокола вступу в аспірантуру відбулася наступного 1986 року. На той час, у серпні, в мене вже був наказ на працевлаштування вчителем української мови й літератури в середню школу поблизу Львова, куди я переїхала зі старшою дочкою-другокласницею. Пригадую, наскільки були здивовані працівники Сколівського районного відділу освіти моєю заявою на звільнення, мовляв, Сокіл пісні назбирав, а дружину не втримав. Такий поворот подій якоюсь мірою відволік «недремне око» від нього. А маючи гіркий досвід з попереднього разу, В. Сокіл вирішив складати іспити в аспірантуру, не повідомляючи нікого з вищестоящих органів. Він зумів вибратися до Львова у час іспитів, склав їх успішно, і став аспірантом. Того ж року вперше відкрили спеціальність «фольклористика», куди й був зарахований. Так він став першим аспірантом з царини фольклористики у Львові. Однак у Сколівському районно вирішили не відпускати його з педагогічної праці, висунувши ультиматум, що в разі розрахунку він має забезпечити на своє місце вчителя німецької мови (більшість його педагогічного навантаження складала саме німецька мова, уроки української мови й літератури мав лише в одному класі. — Г. С.). Тоді В. Сокіл особисто звернувся до колишнього свого класного керівника, учителя німецької мови Славської школи (на той час уже пенсіонера) Романа Івановича Тимчука, який погодився замінити його. До слова, цей педагог також пережив роки пересліду-

вання, він був аспірантом академіка Михайла Возняка у Львівському університеті, проте за національні переконання йому не дозволили захистити кандидатську дисертацію. У розмові з В. Соколом Роман Іванович підтримав його, вселив віру в українську ідею та порадив бути впевненим і заперечувати всі «гріхи», які приписують, бо, як він мовив, «за гріхи світять роки».

Цей початковий період педагогічної та наукової діяльності В. Сокола розкрив у своїй статті Г. Дем'ян під децю символічною, але досить влучною назвою «Не лякавсь карпатський Сокіл «орлів» із КГБ», приурочивши її до 40-ліття фольклориста. З огляду на те, що вона поміщена в місцевій пресі, подаємо її для ширшого наукового кола як історичний документ.

«НЕ ЛЯКАВСЬ КАРПАТСЬКИЙ СОКІЛ «ОРЛІВ» ІЗ КГБ

В українську науку про усну народну творчість — фольклористику він входив малопомітно, без розголосу і порівняно довго. Причини цього можна пояснити не тільки особливостями його флегматичного темпераменту, але й тотальним наглядом московсько-комуністичних імперських структур за переконаннями кожного українського інтелігента. Потрапив у їхнє поле зору Василь Сокіл уже в старших класах Славської середньої школи, бо ж не поривався виголошувати й виспівувати дифірамби ні старим творцям теорії та практики комуністичного будівництва, ні їхнім послідовникам-посередностям новітнього часу. Тоді вже навіть підлітки усвідомлювали політичну і економічну безперспективність марксистсько-ленінських схем тотального регламентування суспільних процесів і диктаторського регулювання ними.

Ні у восьмиріччі рідного села Волосянки, що в Сколівському районі на Львівщині, ні в 9—10 класах Славської середньої школи Василь Сокіл-молодший уже не потребував допомоги, щоб глибоко усвідомити важке колоніальне становите загарбаної і поневоленої червоною Москвою України. Не похитнула цих переконань і ретельно продумана та випробувана протягом десятиріч система виполіскування мозку, яку принаймні про людське око змушені були виконувати навіть окремі національно свідомі викладачі Дрогобицького педагогічного інституту ім. Івана Франка. Не кажу вже про відсутність нормального мислення у слухняних найманців імперії зла.

Усна народна творчість змалку стала невід'ємною частиною духовності юнака. Перші навички записування цих скарбів народу він набув уже в школі. Там же Василь Сокол засвоїв і найнеобхідніші основи теоретичного осмислення українського фольклору. Такі зацікавлення посилювалися й прикладами збирацької роботи, яку вели його колеги по навчанню, об'єднані в фольклористичній секції учнівського історико-краєзнавчого товариства Славської десятирічки. Особливо активно і сумлінно працювала Ганна Дронишинець, яка згодом стала дружиною Василя Сокола.

Обидвоє здобували вищу освіту на українському відділенні філологічного факультету Дрогобицького педінституту (1973—1977). Там молоде подружжя уже послідовно й систематично вивчало фольклористику в широкому контексті інших філологічних наук, удосконалювало і розвивало набуті раніше навички збирацької роботи.

Від 1977 до 1986 років Василь Сокол з дружиною працюють вчителями Ялинкуватської восьмирічної школи на Сколівщині. Про кращу нагоду для фольклориста-практика годі було й мріяти. Тут, у центральній частині Бойківщини, усна народна творчість не лише дуже багата і перебуває в процесі безперервного розвитку, а й містить у собі значну частину таких прадавніх зразків і мотивів, які важко, навіть неможливо зустріти в інших регіонах України.

Молодий педагог набуті знання використовував у роботі зі школярами і водночас налагоджував систематичне наукове записування фольклору в селах Волосянка, Верхня Рожанка та Ялинкувате. Мало знайдено в усій Україні таких населених пунктів, де так старанно і різнобічно було зібрано на високому фахово-науковому рівні усну народну творчість мешканців, як це зробив Василь Сокол у рідному селі Волосянці та його околицях.

На пропозицію та під егідою Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури у липні-серпні 1979 року було проведено наукову експедицію в зону будівництва водосховища на річці Стрий (керівник експедиції Григорій Дем'ян. — Г. С.). Участь у її роботі Василь Сокол вважає початком систематичного збирання українського фольклору. Обстежуючи села Довге, Новий Кропивник, Рибник і присілок Ровінь (усі в

Дрогобицькому районі на Львівщині), він записав 245 народних пісень і майже повний весільний обряд, що складається з 562 ладканкових куплетів і значної кількості етнографічних коментарів.

Від того часу В. Сокол ще послідовніше, ніж раніше, використовує вільні від роботи в школі дні для збирання народнопісенної творчості. Спільно з автором цієї статті В. Сокол під час літніх канікул 1980 року виїхав для експедиційної роботи в рідному селі Івана Вагилевича (Ясень Рожнятівського району Івано-Франківської обл.). Після досить ґрунтовного його фольклористичного обстеження група вирушила до села Мшанець Старосамбірського району на Львівщині. Там від 1883 до 1914 року жив і дуже плідно працював відомий український народознавець, греко-католицький священник Михайло Зубрицький, що залишив понад 325 цінних для науки публікацій. Нові сотні пісенних записів звідси збагатили його особисте зібрання.

Працював завзято. За скромну вчительську заробітну плату купив магнітофон, запаси стрічок до нього, друкарську машинку тощо. Але таке ставлення до національної культури в період московсько-комуністичного панування в Україні майже відразу викликало підозру. До того ж, В. Сокол не хотів залишати незафіксованими стрілецькі та повстанські пісні, колядки і щедрівки. На той час одного такого вчинку було цілком достатньо для позбавлення права виховувати дітей, він міг викликати тривале кримінальне ув'язнення. Учителі Сколівщини добре пам'ятали, як Івана Набитовича із села Головецького, незважаючи на його неповнолітність, за одну тільки повстанську колядку «Сумний Святий вечір в сорок шестім році», текст якої знайшли у нього в кишені, засудили на десять років таборів.

Продумана і випробувана система залякування небайдужої інтелігенції багатьох змушувала, на жаль, припиняти зовсім або хоча б на певний час громадсько-культурну чи подвижницько-наукову роботу. Після двох років записування фольклору опинився під пресом запліднення в «неблагонадійності» і Василь Сокол. На вимогу керівництва райкому компартії та КДБ провідні працівники Сколівського відділу народної освіти влаштували подружжю раптову прискіпливу перевірку їхньої навчально-виховної роботи. Водночас поставили категоричну вимогу: «Дайте ваші магнітофонні за-

писи для прослуховування. Ми хочемо переконати-ся, чи є між ними й коляди, про які говориться в листах, що надійшли в район від «чесних» радянських патріотів». На щастя, завідувач відділу освіти Василь Костик, що очолював «інспектування», добре розумів суть більшовицької системи та її практику ідеологічного терору, діяв розважно. Він не взяв всіх магнітофонних стрічок для прослуховування, а забрав лише ті, які відібрав сам записувач... Очевидно, що нічого небезпечного там не виявлено.

Та цим справа не закінчилася. «Запідозреного» педагога 1983 року викликали «на розмову» й співробітники Сколівського КДБ. За допомогою своєї агентури в селі і школі останні створили таку ситуацію нервозності, недовір'я і непевності, що подружжя змушене було думати про термінову зміну місця праці. Але зробити це двом українським філологам було дуже важко. Довелося залишатись в Ялинкуватому поруч із відкритими та замаскованими недругами, які не соромилися писати на Василя анонімні скарги. Ситуація була така, що В. Сокіл у розмові зі мною якось сказав: «Навіть у руки не взяв магнітофона після тих усіх клопотів...».

Бажання працювати для національної культури, однак, виявилось сильнішим за прямі й опосередковані погрози церберів окупаційного режиму. Час канікулярної відпустки 1983 року В. Сокіл знову віддав експедиційній роботі. Цього разу взяв участь в обстеженні села Івана Франка (Нагуевич) та його околиць.

Наступного літа (1984) пошукові зацікавлення привели його в Богородчанський район Івано-Франківської області. Перевагу тут, як і раніше, віддав магнітофонній фіксації народних пісень, цього разу в селах Пороги і Яблулька. Це був, практично, останній акорд участі В. Сокола в експедиціях, влаштовуваних педагогами-ентузіастами, перед його переходом на навчання в аспірантуру.

Але й це не відбулося спокійно. Місцева освітянська бюрократія всіма засобами намагалася переконати його шлях у науку. Тепер це виглядає дивно, але педагога не відпустили у 1985 році навіть на один день скласти вступний іспит до аспірантури зі спеціальності. Головна причина та ж сама — політично неблагонадійний.

Про намір знову домагатися вступу вже не говорив нікому. Знали про це лише відповідні працівники Львівського відділення Інституту мис-

тецтвознавства, фольклористики та етнографії ім. М. Рильського Академії наук України (з 3 лютого 1992 р. — Інститут народознавства НАН України). Іспити склав успішно і від листопада 1986 до того ж місяця 1989 року навчався в аспірантурі за спеціальністю «Фольклористика». Підготував і 14 грудня 1990 року успішно захистив на засіданні спеціалізованої ради в Інституті мистецтвознавства, етнографії і фольклору Академії наук тодішньої БРСР у Мінську кандидатську дисертацію на тему «Топонімічні легенди і перекази українців Карпат».

Після успішного закінчення аспірантури В. Сокіл за рішенням вченої ради залишився в тому ж відділенні Інституту спочатку молодшим, а відтак науковим працівником відділу фольклористики.

Найвищим його досягненням за ці роки є ґрунтовне монографічне дослідження «Народні легенди та перекази українців Карпат», схвалене до друку у видавництві «Наукова думка». Цього року Інститут народознавства НАН України випускає в світ збірник топонімічних легенд та переказів українців Карпат «Писана керниця», що його впорядкував В. Сокіл.

Все, що досі встиг зробити збирач і дослідник української народної творчості, дає підстави говорити, як про таке явище в національній науці, що вже збулося. І все-таки головне ще попереду, тим більше, коли людині минає лише чотири десятиріччя.

Григорій Дем'ян» [10].

З 1986 і до сьогодні наукова діяльність В. Сокола безперервно пов'язана з Інститутом народознавства. Тут він сформувався як фахівець, пройшовши шлях від аспіранта до доктора наук, завідувача відділу фольклористики, одержав звання професора, заслуженого працівника науки й техніки, став член-кореспондентом Національної академії наук. На відділі фольклористики Інституту народознавства з січня 1989 р. працював також Г. Дем'ян, захистивши того ж року свою кандидатську дисертацію після важких поневірянь за національну позицію [7, с. 53—66], маючи добру нагоду спостерігати за науковим зростом свого молодшого колеги.

Висновки. Осягаючи науковий доробок Василя Сокола з нагоди його 70-ліття, можна констатувати, що ранній період входження в фольклористику був доволі нелегким і абсолютно несприятливим. Всі розглянуті події вказують, як непросто було в часи тоталітар-

ного режиму потрапити в науку звичайному сільському юнакові з мідними національними переконаннями. Зрозуміло, могли бути легші дороги, якщо б пішов наперекір зі своєю гідністю. Він цього не зробив, а все в житті досягнув систематичною працею, наполегливістю, інколи зі завзятістю чи навіть бойківською впертістю. На цій тернистій дорозі важливу роль у становленні науковця відіграли його педагоги, зокрема Григорій Дем'ян, який пережив набагато скрутніші часи, але не зламався, тому й став прикладом для молодшого колеги, його порадиником, який умів підтримати у скрутну хвилину, ні на мить не сумніваючись у науково-дослідницьких перспективах фольклориста. Діяльність обидвох учених проходила синхронно, активно збагачуючи своїм доробком фольклористику як одну з важливих царин української науки, в якій глибоко закорінена національна ідентичність. На сьогодні переконаємося, що не помилився в ньому його вчитель. Тепер у Василя Сокола налічується сотні наукових статей та тридцять книжкових видань.

1. Дем'ян Г. Родина вчених-фольклористів. *Визвольний шлях*. 2004. Кн. 4. С. 119—122.
2. Павлюк С. Велична місія вченого. *Народознавчі зошити*. 2014. № 4. С. 639—641.
3. Коваль Г.В. Сокіл Василь Васильович. *Українська фольклористична енциклопедія*. Керівник проекту, наук. ред., упорядник Василь Сокіл. Львів, 2018. С. 675—677.
4. Мушкетик Л. Сокіл Василь Васильович. *Українська славистична фольклористика (XIX — початок XXI століття)*. Енциклопедичний словник. Київ: Видво ІМФЕ, 2019. С. 240—241.
5. Дмитренко М. *Українська фольклористика початку XXI століття: Тенденції розвитку. Персоналії. Монографія*. Житомир: Рута, 2024. 676 с.
6. *Фольклорні матеріали з отчого краю*. Зібрали Василь Сокіл та Ганна Сокіл. У ноті завела Лариса Лукашенко. Львів: Інститут народознавства, 1998. 616 с.
7. Сокіл В., Сокіл Г., Коваль Г., Сокіл-Клепар Н. *З-під Маківки в науку. Життя і діяльність Григорія Дем'яна*. Львів, 2024. С. 338—339.
8. Ковальчук М.І. Біля живих джерел. *Народна творчість та етнографія*. 1980. № 5. С. 84—85.
9. Оркуш М., Твердовська М. Фольклор Прикарпаття. *Радянське слово*. Дрогобич, 1983. 27 серпня.
10. Дем'ян Г. Не лякався карпатський Сокіл «орлів» із КГБ. *За вільну Україну*. 1994. 11 жовтня.

REFERENCES

- Demyan, G. (2004). A family of scientists-folklorists. *Liberation path* (Book 4, pp. 119—122) [in Ukrainian].
- Pavlyuk, S. (2014). The great mission of a scientist. *Ethnology notebooks*, 4, 639—641 [in Ukrainian].
- Koval, G., & Sokil, V. (Ed.). (2018). Sokil Vasyl Vasyliovych. *Ukrainian folklore encyclopedia* (Pp. 675—677). Lviv [in Ukrainian].
- Musketik, L. (2019). Sokil Vasyl Vasyliovych. Ukrainian Slavic folkloristics (19th — early 21st centuries). *Encyclopedic dictionary* (Pp. 240—241). Kyiv: Issued by IMFE [in Ukrainian].
- Dmytrenko, M. (2024). *Ukrainian folkloristics of the beginning of the 21st century: Development trends. Personnel. Monograph*. Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].
- Sokil, V., & Sokil, H. (1998). *Folklore materials from the homeland*. Lviv: Institute of Ethnology [in Ukrainian].
- Sokil, V., Sokil, G., Koval, G., & Sokil-Klepar, N. (2024). *From Makivka lokaliti to science. Life and work of Hrygorii Demian* (Pp. 338—339). Lviv [in Ukrainian].
- Kovalchuk, M.I. (1980). Near living springs. *Folk creativity and ethnography*, 5, 84—85 [in Ukrainian].
- Orkush, M., & Tverdovska, M. (1983, August 27). Folklore of Prykarpattia. *Soviet word*. Drohobych [in Ukrainian].
- Demyan, G. (1994, October 11). The Carpathian Falcon «eagles» from the KGB were not afraid. *For a free Ukraine* (P. 2) [in Ukrainian].